

Citation: Türk, Z., & Sakin, İ., Bankacılık Sektöründe Gerçeğe Uygun Değer Kullanım Düzeyinin Tespiti, BMIJ, (2020), 8(4): 424-444, doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i4.1723>

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER KULLANIM DÜZEYİNİN TESPİTİ¹

Zeynep TÜRK²

Received Date (Başvuru Tarihi): 17/02/2020

İbrahim SAKİN³

Accepted Date (Kabul Tarihi): 25/09/2020

Published Date (Yayın Tarihi): 10/12/2020

Çalışmada ilk yazar Sorumlu Yazar (Corresponding Author) rolündedir.

ÖZ

Anahtar Kelimeler:

Gerçeğe Uygun Değer,

Gerçeğe Uygun Değer

Hiyerarşisi,

İçerik Analizi,

Türk Bankacılık Sektörü

JEL Kodları:

M41,

M42

Bu çalışma, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların gerçeğe uygun değer kullanım düzeyini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, bankaların finansal tablo dipnotlarında yayınladıkları gerçeğe uygun değer hiyerarşisi tablosu içerik analizi yöntemiyle incelenerek gerçeğe uygun değer kullanılarak ölçülen finansal tablo kalemlerinin seviye ve yıllar itibarıyla değişimleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, bankaların ağırlıklı olarak finansal varlıklarını ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değeriyle raporladığı tespit edilmiştir. Finansal varlıkların gerçeğe uygun değeri ağırlıklı olarak seviye 1 ve seviye 2 girdileri kullanılarak raporlanmıştır. Seviye 3 girdisi kullanılarak raporlanan finansal varlıkların tutarı daha az olduğu ve yıllar itibarıyla yatay bir seyir izlediği tespit edilmiştir. Ayrıca, finansal yükümlülüklerinin değerlendirilmesinde ise 2. Seviye girdilerinin çoğunlukla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Keywords:

Fair Value

Fair Value Hierarchy

Content Analysis

Turkish Banking Sector

JEL Codes:

M41

M42

¹ Bu çalışma 23-25 Eylül 2020 tarihlerinde Erciyes Üniversitesi'nde düzenlenen 19. Uluslararası İşletmecilik Kongresi'nde sunulan bildirinin geliştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Profesör Doktor, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, zeynepturk@osmaniye.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6744-1255>

³ Arş. Görv., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, ibrahimsakin@osmaniye.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2693-2098>

EXTENDED ABSTRACT

DETERMINING THE LEVEL OF USE OF FAIR VALUE IN THE BANKING SECTOR

1. LITERATURE

In recent years, one of the most critical changes in accounting standards is the increasing use of fair value measurement (Mala & Chand, 2012, p. 22). Fair value is defined as the price to be paid as a result of the sale of an asset or the transfer of a liability in an ordinary transaction between market participants at the measurement date (IFRS 13, p. 3). Proponents of the concept of fair value claim that fair values better reflect current market conditions and provide relevant information promptly, thereby increasing transparency and encouraging urgent corrective action (Malone et al.2016, pp. 60-61). On the other hand, opponents of fair value claim that fair value which is estimated based on managerial assumptions and models is not relevant and unreliable. Moreover, they argue that using fair values in this way worsens the global financial crisis (Allen & Carletti, 2008; Gökgöz, 2012, p.320) Standard setting institutions have determined a fair value hierarchy within the scope of international financial reporting standards in order to eliminate these negativities. Fair value hierarchy is used to ensure consistency and comparability in fair value measurements and explanations. Following the adoption of fair value in international financial reporting standards, level 1, level 2 and level 3 inputs in the fair value hierarchy table have been used in measuring the fair value of both financial and non-financial items (Artemyeva, 2016, p.21).

When the literature is examined, it is seen that the current related studies focus on determining the level of use of fair value and the relationship between fair value and firm value and profitability. On the other hand, it is observed that most of the current studies on the financial sector focus on the reliability of the fair values of financial instruments. Kolev (2008), Goh et al. (2009), and Song et al. (2010) analyzed the relationship between fair value hierarchy and firm value and the reliability of fair value use in 2008, while Fiechter and Novotny-Farkas (2011) focused on the level of relationship between financial instruments of banks that adopt accounting standards. As a result of the analysis, Kolev (2008), Goh et al. (2009), and Song et al. (2010) concluded that all three measurement levels of fair value are related to firm value. However, they found that the reliability of level 3 fair values was consistently low, and the value relationship was the lowest. Goh et al. (2009) found evidence that investors perceive level 2 fair values as significantly less relevant than level 1 fair values. The conclusions of Fiechter and Novotny-Farkas (2011) support this view.

Based on the literature review, this study focuses on examining the level of use of fair value. Accordingly, the study aims to examine the changes in the use of fair value in terms of level and years of financial statement items reported by banks operating in the Turkish banking sector between 2012 and 2018. First, the study discussed the concept of fair value and the fair value hierarchy. Then the relevant literature review is presented. Finally, the findings are presented obtained as a result of the examination of the fair value hierarchy tables issued in the financial statement footnotes of the banks operating in the banking sector.

2. DESIGN AND METHOD

The data regarding the companies used in the research were obtained from the independent audit reports on the website of the Public Disclosure Platform (KAP).

In the study, the fair value hierarchy tables issued by the companies in the footnotes of their financial statements were analyzed by the content analysis method, and the level of fair value usage was determined. The data set was collected before January 1, 2020, and an ethics committee approval document is not required.

3. FINDINGS AND DISCUSSION

Thirteen banks operating in the banking sector between 2012 and 2018 were included in the study. The research includes 91 firm/year data belonging to these 13 banks. First of all, the general descriptive statistics obtained from the fair value hierarchy table were explained in the study, and

subsequently, the financial statement items used and the changes in their amounts over the years were examined.

When the fair value hierarchies in the financial reports of these 13 banks are examined, it is determined that the fair value hierarchy tables consist of the financial assets and financial liabilities of the banks. Banks' financial assets and liabilities are commonly found to consist of: financial assets whose fair value difference is reflected on profit/loss, available-for-sale financial assets and liabilities, affiliates and subsidiaries, and hedging derivative financial assets and liabilities. The findings regarding these financial statement items are explained below.

When the yearly and level-based amounts of financial assets are analyzed, it is seen that the total financial assets reported with three levels of fair value in 2012 amounted to TRY 132 billion. However, this amount increased to approximately TRY 472 billion in 2018. When Level 1 inputs are analyzed, the approximate amount of financial assets valued using level 1 inputs in 2012 was TRY 114 billion (86% of total financial assets reported at fair value), while this amount reached approximately TRY 185 billion in 2018 (39% of total financial assets reported at fair value). When level 2 inputs are analyzed, the approximate amount of financial assets valued using level 2 inputs in 2012 was TRY 12 billion (8% of total financial assets reported at fair value), while this amount was approximately 276 billion TL (58% of total financial assets reported at fair value) in 2018. When financial assets reported using Level 3 inputs are analyzed, it is seen that amount of the financial assets reported using the fair value in 2012 was approximately TRY 6 billion (6% of the total financial assets reported at fair value), and this amount has reached approximately TRY 12 billion (3% of the total financial assets reported at fair value) by 2018.

As for level based financial asset items, it has been determined that financial assets ready for sale constitute 87% of financial assets reported using level 1 inputs. On the other hand, it was determined that 58% of the financial assets reported using level 2 inputs consist of loans, 24% of derivative financial assets for hedging purposes, and 12% of financial assets available for sale. Finally, it was determined that 42% of the financial assets reported using level 3 inputs consist of financial assets ready for sale, 41% from subsidiaries and affiliates, and 17% financial assets whose fair value difference is reflected on profit/loss.

When the yearly and level-based amounts of financial liabilities are examined, it is seen that the number of financial liabilities reported with three different levels of fair value in 2012 was approximately TRY 4 billion and this amount increased to TRY 336 billion in 2018. It is seen that the financial liabilities that were valued using level 1 inputs in 2012 were stable over the seven years. Financial liabilities valued by using Level 2 inputs amounted to approximately TRY 4 billion in 2012 (93% of total financial liabilities reported at fair value) and TRY 324 billion in 2018 (93% of total financial liabilities reported at fair value). Finally, it is observed that financial liabilities reported using level 3 inputs followed a stable course between 2012 and 2017 (5% of total financial liabilities reported with fair value). In 2018, this amount increased slightly and reached approximately TRY 12 billion (4% of total financial liabilities reported with fair value).

In the case of level-based financial liability items, the majority of financial liabilities reported using level 1 inputs are financial assets whose fair value difference is reflected in profit/loss. It has been observed that 74% of the financial liabilities reported using Level 2 inputs consist of deposits. On the other hand, it has been determined that approximately 98% of the financial liabilities reported using level 3 inputs consist of credits obtained.

4. CONCLUSION, RECOMMENDATION AND LIMITATIONS

This study analyzed the fair values issued in the financial statements of 13 banks operating in the Turkish banking sector using the content analysis method. The data obtained from the fair value hierarchy table in the financial statements have been taken into consideration. Research findings were first evaluated on a level basis, and then the changes over the years were examined.

According to the analysis results, it has been determined that banks mainly report their financial assets and liabilities at fair value. It was determined that financial assets valued using Level 1 inputs stood out in 2012 and 2013. In other years, it was observed that financial assets valued using level 2 inputs were at a higher level. When the changes in levels are analyzed over the years, it was seen that the highest increase was in financial assets valued using level 2 inputs. This finding is similar to the studies by Laghi, Pucci, Tutino, and Marcantonio (2012); Mwapula (2013); and Cebeci & Gökşen (2019).

Analysis results show that banks mostly evaluate their financial liabilities using level 2 input. Although the amount of financial liabilities valued using Level 2 input has increased over the years, it was pretty stable (approximately 93% of financial liabilities were reported using level 2 inputs between 2012-2018). The findings are similar to the studies by Bosch (2012), and Mwapula (2013).

In summary, in light of the data obtained from the fair value hierarchy table, it has been determined that both financial assets and financial liabilities reported at fair value have continuously increased over the years. Based on these data, further studies can be conducted to determine the factors affecting the level of use of fair value by banks and to determine the relationship between the use of fair value and firm value and profitability.

1. GİRİŞ

Son yıllarda muhasebe standartlarındaki en önemli değişikliklerden birisi, gerçeğe uygun değer ölçüğünün artan kullanımudur (Mala ve Chand, 2012, s. 22). Muhasebe standartlarında ölçüm özelliği olarak gerçeğe uygun değer muhasebesinin kullanımı, finansal piyasaların gelişimi ve karmaşık finansal araçların gelişmesiyle birlikte son zamanlarda önemli ölçüde artmıştır. Maliyet modeline dayalı değerlemenin popülerliğini kaybetmesi ve piyasa değerine (gerçeğe uygun değere) dayalı finansal raporlama modelinin kullanımının artması, bilanço ölçümü ve muhasebe gelirinin rolü ve özellikleri üzerinde büyük etkilere sahiptir. Ölçüm paradigmalarındaki bu değişim, maliyet temelli ölçümlerle ilgili olarak piyasa temelli ölçümlerin daha yüksek kaliteye ve karar vermede daha ilgili bilgi sağlama varsayımından kaynaklanmaktadır (Hitz, 2007, s. 324). Bu varsayımın aksine, mevcut literatür bu yüksek kalite varsayımının, özellikle aktif olmayan veya verimsiz piyasaların olduğu bir ortamda finansal raporlama için geçerli olmadığını da vurgulamaktadır (Sodan, 2015, s. 1170).

Gerçeğe uygun değer, piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyat olarak tanımlanmaktadır (IFRS 13, s. 3). Gerçeğe uygun değerlerin savunucuları, gerçeğe uygun değerlerin mevcut piyasa koşullarını daha iyi yansıttığını ve zamanında ilgili bilgi sağladığını, böylece şeffaflığı artırdığını ve acil düzeltici eylemleri teşvik ettiğini iddia etmektedir (Malone, Tarca ve Wee, 2016, s. 60-61). Ancak, gerçeğe uygun değer karşıtları, yönetsel varsayımlara ve modellere dayanarak tahmin edilen gerçeğe uygun değerlerin ilgili ve güvenilir olmadığını iddia etmektedir. Gerçeğe uygun değerlerin bu şekilde kullanılmasının küresel finansal krizleri daha da kötüleştirdiğini ileri sürmektedirler (Allen ve Carletti, 2008; Gökgöz, 2012, s. 320). Standart oluşturucu kurumlar bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için uluslararası finansal raporlama standartları kapsamındaki gerçeğe uygun değer hiyerarşisini belirlemişlerdir.

Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, gerçeğe uygun değer ölçümleri ve açıklamalarında tutarlılığı ve karşılaştırılabilirliği sağlamak için kullanılmaktadır.

Uluslararası finansal raporlama standartları kapsamında gerçeğe uygun değer kabulünden sonra hem finansal hem de finansal olmayan kalemlerin gerçeğe uygun değerinin ölçülmesinde gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde belirlenen gerçeğe uygun değer girdileri kullanılmaktadır (Artemyeva, 2016, s. 21).

Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi üç seviyeden oluşur. Seviye 1 ve Seviye 2 girdileri, aynı veya karşılaştırılabilir varlıkların veya aktif piyasalardan borçların kote edilmiş fiyatları gibi gözlemlenebilir ve dolaylı olarak gözlemlenebilir girdileri içerir. Seviye 3 girdileri ise gözlemlenebilir piyasa verileri bulunmadığında, şirket yönetiminin kendi varsayımlarını ve değerlendirmesini, yani gözlemlenemeyen girdileri içerir (KGK, 2012, s. 13-15). 3. Seviye değerlendirmeleri, yöneticilere dahili olarak tahminde bulunma imkânı verdiği için kazançları yönetme konusunda takdir yetkisi verebilmektedir (Parlakkaya ve Çetin, 2010, s. 79-80).

Bu kapsamda bu çalışmada, ilk olarak, gerçeğe uygun değer kavramı ve gerçeğe uygun değer hiyerarşisinden bahsedilmiştir. Daha sonra ilgili literatür taraması sunulmuştur. Son olarakta bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların finansal tablo dipnotlarında yayınladıkları gerçeğe uygun değer hiyerarşisi tablosu incelemeleri sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı, bankaların gerçeğe uygun değerle raporladıkları finansal tablo kalemlerinin seviye ve yıl bazlı olarak gerçeğe uygun değer kullanımının değişiminin incelenmesidir.

2. GERÇEĞE UYGUN DEĞER

Gerçeğe uygun değer, önerildiği günden bu yana uluslararası muhasebe alanında her zaman en önemli nokta ve zorluklardan birisi olmuştur. Gerçeğe uygun değer ölçümü ilgili bilgileri zamanında sağlanmasını, tutarsızlığı azaltmayı ve şeffaflığı arttırmayı sağladığı için yatırımcıların daha iyi karar vermesini sağlamaktadır. Bu durum gerçeğe uygun değer yaygınlaşmasının en temel sebeplerinden birisidir (He, Wright ve Evans, 2018, s. 556).

Son yıllarda, finansal raporlamada gerçeğe uygun değer muhasebesinin kullanımında önemli derece de artış gözlenmektedir. Gerçeğe uygun değer muhasebesi kullanımı ekonomilerin değişmesi, küreselleşme ve yatırımcıların daha

ilgili, şeffaf ve güvenilir finansal tablolara olan isteklerinden etkilenererek daha hızlı bir şekilde artmaktadır (Zyla, 2013, s. 2-3). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları incelendiğinde, tarihi maliyet yerine gerçeğe uygun değere dayalı raporlamanın daha fazla önerildiği görülmektedir. Bu durum finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaca uygun, ilgili ve güvenilir bilgiyi daha fazla talep etmesinden kaynaklanmaktadır (Gürkan, 2014, s. 66).

Gerçeğe uygun değer, Türkiye Finansal Raporlama Standardı 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü standardı uyarınca (TFRS 13), “piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyat” olarak tanımlanmaktadır (KGK, 2012, s. 3). Tanım, gerçeğe uygun değerın işletmeye özgü bir ölçümden ziyade piyasaya dayalı bir ölçüm olduğunu vurgulamaktadır. Gerçeğe uygun değer muhasebesi, bir işletmenin varlık ve yükümlülüklerinin cari piyasa değerini daha iyi yansıttığı için, yatırımcıların kararlarında daha etkin rol oynayabilmektedir. Gerçeğe uygun değer tahminlerinin temelini oluşturan ölçüm özellikleri ve takdir yetkisi, onu yatırımcıların güvenilirliği konusunda yüksek belirsizliğe sahip olduğu bir alan haline getirir (Richardson, Sloan, Soliman ve Tuna, 2005). Bu nedenle, gerçeğe uygun değer piyasa katılımcılarının varlık veya borcu değerlemede kullanacakları varsayımlara göre belirlenebilir (Yao, Percy, Stewart ve Hu, 2018, s. 564). Uluslararası Muhasebe Standartlarında, gerçeğe uygun değer ölçümünde ve açıklamalarında tutarlılığı ve karşılaştırılabilirliği sağlamak için gerçeğe uygun değer hiyerarşisi yer almaktadır.

Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, gerçeğe uygun değer ölçümlerinde kullanılan bilgi kaynağını üç seviyeye ayırır: Birinci seviye aktif piyasalarda kote edilmiş fiyatlardan gözlemlenebilir girdileri kullanan Seviye 1 girdileri, aktif piyasalardaki karşılaştırılabilir kalemlerin kote edilmiş fiyatlarından dolayı olarak gözlemlenebilir girdileri, aktif olmayan piyasalardaki benzer kalemler veya piyasa ile ilgili diğer bilgileri kullanan Seviye 2 girdileri ve gözlemlenemeyen, firma tarafından üretilen girdileri kullanan Seviye 3 girdileridir. Bu seviyelere ilişkin detaylı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

2.1. Seviye 1 Girdileri

TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü standardı, seviye 1 girdilerini, “işletmenin ölçüm tarihinde erişebileceği, özdeş varlıkların veya borçların aktif piyasalardaki kotasyon fiyatlarıdır. Aktif bir piyasadaki kotasyon fiyatı, gerçeğe uygun değere ilişkin en güvenilir kanıtı sağlamakta olup, kullanılabilir olduğu her durumda gerçeğe uygun değeri ölçmek üzere düzeltme yapılmadan kullanılır” şeklinde tanımlanmaktadır. (KGK, 2012, s. 14). Seviye 1 girdileri, özdeş varlıklar ya da borçlar için aktif piyasalardan alınan düzeltilmemiş fiyatlardır ve hiyerarşi içerisinde ve gerçeğe uygun değer ölçümü içerisinde en yüksek önceliğe sahiptir. Seviye 1 girdileri mevcut olduğunda, belirli bir varlık veya borcun gerçeğe uygun değeri ile ilgili en güvenilir kanıtları sağladıkları için, bunlar düzeltilmeden kullanılmalıdır (Zyla, 2013, s. 59).

Seviye 1 girdileri birçok finansal varlık ve borç için mevcuttur ve bazen girdiler birden fazla piyasadaki elde edilebilir. Bir varlık veya borç için birden fazla aktif piyasa olduğunda, raporlayan işletme, söz konusu varlık veya borç için en yüksek hacim ve faaliyet seviyesine sahip piyasa olan ana piyasadaki girdi seçmelidir. Ana pazarın bulunmadığı durumlarda işletme, en avantajlı piyasadaki girdi seçebilir (Zyla, 2013, s. 60).

2.2. Seviye 2 Girdileri

Standartta, seviye 2 girdileri, “varlığa veya borca ilişkin doğrudan veya dolaylı şekilde gözlemlenebilir olan, seviye 1 içerisindeki kotasyon fiyatları dışındaki girdiler” olarak tanımlanmaktadır. Faiz oranları, belirli aralıklarla gözlemlenebilen kazanç eğrileri, zımnı dalgalanmalar, kredi marjları vb. seviye 2 girdisi olarak değerlendirilebilmektedir (KGK, 2012, s. 15).

Seviye 2 girdileri, raporlayan işletmenin ölçüm tarihinde erişebilme yeteneğine sahip olduğu aktif piyasalardaki özdeş varlık veya yükümlülükler için kote edilen fiyatlar dışındaki gözlemlenebilir piyasa girdilerini içerir. Seviye 2 girdileri;

- Aktif piyasalardaki benzer varlık veya yükümlülükler için kotasyon fiyatları

- Aktif olmayan piyasalardaki özdeş veya benzer varlık veya yükümlülükler için kotasyon fiyatları
- Varlık veya borç için doğrudan gözlemlenebilir olan kayıtlı fiyatlar dışındaki piyasa girdileri
- Varlık ya da borç için doğrudan gözlemlenemeyen ancak esas olarak diğer gözlemlenebilir piyasa verilerinden korelasyon veya diğer yollarla elde edilen veya bunlar tarafından desteklenen piyasa girdilerini içerir (Mard, Hitchner ve Hyden, 2017, s. 7-8).

2.3. Seviye 3 Girdileri

Standartta seviye 3 girdileri “varlığa veya borca ilişkin gözlemlenebilir olmayan girdilerdir. İlgili gözlemlenebilir girdiler bulunmadığında, gözlemlenebilir olmayan girdiler gerçeğe uygun değeri ölçmek amacıyla kullanılır. Dolayısıyla, gözlemlenebilir olmayan girdilerin kullanımına ölçüm tarihinde varlığa veya borca ilişkin piyasa faaliyetlerinin olmadığı veya az olduğu durumlarda izin verilir” şeklinde tanımlanmaktadır (KGK, 2012, s. 15).

Seviye 3 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal varlık ve borçlar değerlemesi zor olan finansal varlık ve borçlardır. Bu varlık ve borçlar sıklıkla işlem görmezler, bu yüzden onlara güvenilir ve doğru bir piyasa fiyatı vermek zordur. Bu varlıklar için gerçeğe uygun değer, piyasa fiyatları veya modelleri gibi kolaylıkla gözlemlenebilir girdiler kullanılarak belirlenemez. Bunun yerine, şirket yönetimi kendi varsayımlarına ve değerlendirmesine, yani gözlemlenemeyen girdileri kullanarak gerçeğe uygun değeri hesaplamaktadır. Seviye 3 girdileri en düşük güvenilirliğe sahiptir girdilerdir (Zyla, 2013, s. 63).

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Mali sektör üzerinde gerçekleştirilen mevcut çalışmaların birçoğu, finansal araçların gerçeğe uygun değerlerinin güvenilirliğine odaklanmıştır. Kolev (2008), Goh, Li, Ng ve Yong (2009) ve Song, Thomas ve Yi (2010) 2008'de gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin firma değeri ile ilişkisine ve gerçeğe uygun değer kullanımının güvenilirliğini analiz ederken, Fiechter ve Novotny-Farkas (2011) 2006 ile 2008 yılları

arasındaki uluslararası muhasebe standartlarını benimseyen bankaların finansal araçlarının değerle ilişki düzeyine odaklanmışlardır. Kolev (2008), Goh vd. (2009) ve Song vd. (2010), gerçeğe uygun değerün üç ölçüm seviyesinin de firma değeriyle ilgili olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak, tutarlı bir şekilde 3. seviye gerçeğe uygun değerlerin güvenilirliğinin az olduğunu ve değer ilişkisinin en düşük seviyede olduğunu tespit etmişlerdir. Goh vd. (2009) yatırımcıların 2. seviye gerçeğe uygun değerleri, 1. seviye gerçeğe uygun değerlerden önemli ölçüde daha az ilgili değer olarak algıladıklarına dair kanıt bulmuşlardır. Fiechter ve Novotny-Farkas'ın (2011) sonuçları bu görüşü desteklemektedir. Aşağıda bu çalışmaların bazıları gösterilmiştir.

Song, Thomas ve Yi (2010) bankacılık sektörü üzerine yaptıkları çalışmada, gerçeğe uygun değer hiyerarşisinden elde edilen bilgilerin şirket değeriyle ilişkisini araştırmışlardır. 431 firma üzerinde yaptıkları çalışmada gerçeğe uygun değerle değerlendirilen varlıkların yatırım amaçlı menkul kıymetler, alım satım amaçlı menkul kıymetler, satışa hazır menkul kıymetler, türev varlıklar, krediler, ipotek hakları, satılan devlet fonları, varlığa dayalı menkul kıymetler ve diğer yatırımlardan oluştuğunu tespit edilmiştir. Gerçeğe uygun değerle değerlendirilen borçlar ise ticari borçlar, uzun vadeli borçlar, türev borçlar ve diğer borçlar olarak sınıflandırılmıştır. 431 firmanın 260'ının seviye 1 girdilerini kullanarak yatırım amaçlı menkul kıymetlerini rapor ettiği tespit edilmiştir. 390 firma seviye 2 ve 122 firma seviye 3 gerçeğe uygun değer girdilerini kullanarak yatırım amaçlı menkul kıymetlerini raporladığı tespit edilmiştir. Ayrıca gerçeğe uygun değerle değerlendirilen varlıklar ve yükümlülükler karşılaştırıldığında varlıkların daha yüksek oranda gerçeğe uygun değer kullanılarak değerlendirildiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, seviye 1 ve seviye 2 girdileri kullanılarak değerlendirilen varlık ve yükümlülüklerin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Seviye 3 girdileri kullanılarak değerlendirilen varlık ve yükümlülükler ise kurumsal yönü daha kuvvetli olan firmalarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bosch (2012) yılında yaptığı çalışmada Avrupa bankalarının finansal verilerine dayanan gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin değer ilgi düzeyi ve güvenilirliğini incelemiştir. Çalışmada incelenen bankaların gerçeğe uygun değer hiyerarşisi incelendiğinde finansal varlıkların finansal yükümlülüklerden daha fazla gerçeğe

uygun değerle raporlandığı tespit edilmiştir. Seviye bazlı incelendiğinde hem finansal varlıklarda hemde finansal yükümlülüklerde 2. Seviye girdilerinin daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda tüm seviye girdilerinin firma değeri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında seviye 1 ve seviye 2 girdilerinin önemli ölçüde seviye 3 girdilerinden daha güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Laghi, Pucci, Tutino ve Marcantonio (2012) yılında bankacılık sektörü üzerinde yaptıkları çalışmada, gerçeğe uygun değerle değerlenen finansal araçların yatırımcılar için daha fazla şeffaflık sağlayıp sağlamadığını araştırmışlardır. 2009-2011 yıllarını kapsayan araştırmada 2009 ve 2010 yıllarında seviye 1, 2011 yılında ise seviye 2 girdileri kullanılarak değerlenen finansal araçların daha yüksek orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Seviye 3 girdileri kullanılarak değerlenen finansal araçlar üç yılda da diğer seviyelere göre daha düşük oranda kullanıldığı gözlemlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda üç gerçeğe uygun değer seviyesi ile piyasa değeri ve net gelirin ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Mwapula (2013) tarafından yapılan çalışmada Kenya'da borsada işlem gören ticari bankalar için kurumsal yönetim ile gerçeğe uygun değer muhasebesi arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada incelenen varlıklar ve borçlar için yaygın olarak seviye 2 girdisi kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, 2. ve 3. seviye gerçeğe uygun değerlerle belirlenmiş net finansal varlıklar ile yönetim kurulu bağımsızlığı ve bağımsız denetçi bağımsızlığı arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Gökgöz ve Şentürk (2015) yılında yaptıkları çalışmada, 2012-2014 yılları arasında Borsa İstanbul'da işlem gören mali söktörde faaliyet gösteren şirketlerin, gerçeğe uygun değer tespiti yaparken hangi seviye girdileri kullandıklarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Analiz sonuçlarına göre firmaların büyük çoğunluğunun gerçeğe uygun değerin tespitinde seviye 1 girdisini kullandığı tespit edilmiştir.

Cebeci ve Gökşen (2019) Borsa İstanbul'daki BİST 100 endeksinde yer alan şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisini dikkate aldığı çalışmada, içerik analizi yöntemini kullanmış ve gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde kullanılan finansal tablo

kalemlerini ve bunların tutarlarının yıllar ve seviye bazlı değişimlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal tablo kalemlerinin sektörlere ve yıllara göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Şirketlerin ağırlıklı olarak finansal varlıkları, finansal yükümlülükleri, maddi duran varlıkları ve yatırım amaçlı gayrimenkulleri için gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde bilgi verdikleri gözlemlenmiştir. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisine en fazla yer verilen kalem finansal varlıklar olurken, en az yer verilen kalem ise yatırım amaçlı gayrimenkullerden oluştuğu tespit edilmiştir. Şirketler finansal varlık ve yükümlülüklerini üç seviyede kullanarak raporladığı tespit edilmiştir. İlk yıllarda seviye 1 girdilerinin kullanımı yoğunlukta, yıllar ilerledikçe 2. Seviyeye yönelme olduğu gözlemlenmiştir. Seviye 3 girdilerinin tüm yıllarda kullanımı en düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

4. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmanın amacı, 2012-2018 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların gerçeğe uygun değer yöntemi kullanılarak raporlanan finansal tablo kalemlerinin seviye ve yıllar itibariyle gerçeğe uygun değer kullanımının değişimlerini incelemektir.

Araştırmada kullanılan şirketlere ilişkin veriler Kamu Aydınlatma Platformu'nun (KAP) internet sitesine yayınlanan bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir. Veri seti 1 Ocak 2020 tarihinden önce toplanmış olup, etik kurul izin belgesi gerekmemektedir.

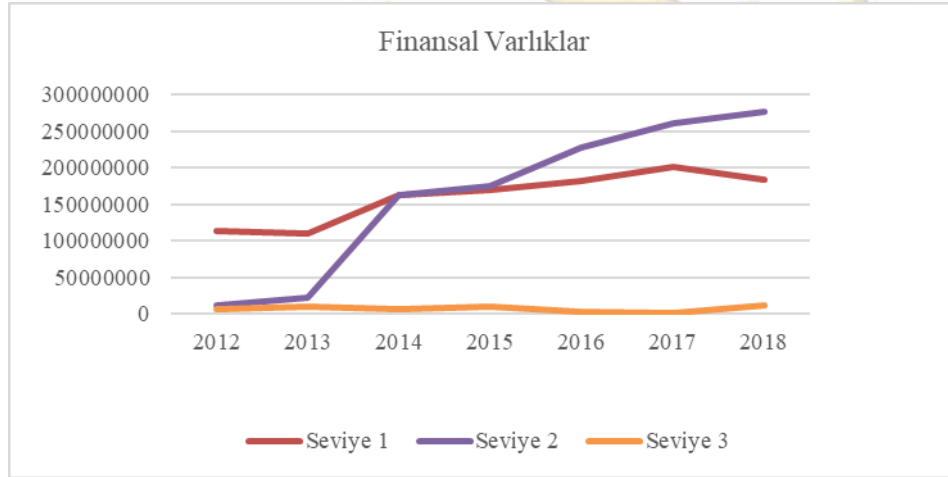
Araştırmada, şirketlerin finansal tablo dipnotlarında yayınladıkları gerçeğe uygun değer hiyerarşisi tablosu içerik analizi yöntemiyle incelenerek gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi incelenmiştir.

5. BULGULAR

Araştırmaya 2012-2018 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe sürekli olarak faaliyet gösteren 13 banka dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında 13 bankaya ait 91 firma/yıl verisi bulunmaktadır. Araştırmada öncelikli olarak gerçeğe uygun değer hiyerarşisi tablosundan elde edilen genel tanımlayıcı istatistikler açıklandıktan

sonra hangi finansal tablo kalemlerinin kullanıldığı ve bunların tutarlarının yıllar itibariyle değişimleri incelenmiştir.

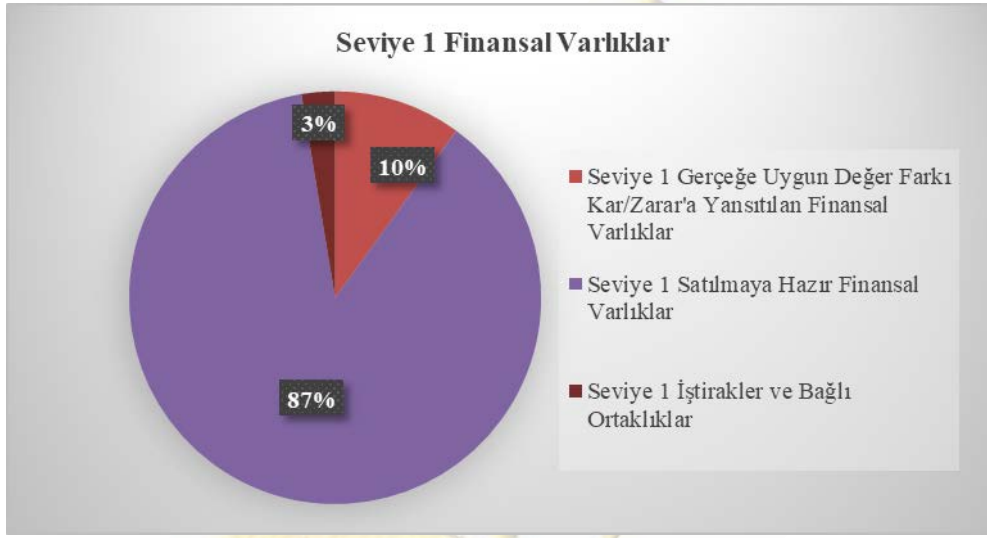
Bankacılık sektöründe sürekli olarak faaliyet gösteren 13 bankanın finansal raporlarında yer alan gerçeğe uygun değer hiyerarşileri incelendiğinde, bankaların genel itibari ile finansal varlık ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerle değerledikleri tespit edilmiştir. Bankaların finansal varlıklar ve yükümlülük kalemleri yaygın olarak gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan finansal varlıklar ve yükümlülükler, satılmaya hazır finansal varlıklar ve yükümlülükler, iştirakler ve bağlı ortaklıklar ve riskten korunma amaçlı türev finansal varlıklar ve yükümlülüklerden oluştuğu tespit edilmiştir. Söz konusu finansal tablo kalemlerine ilişkin tespitler aşağıda açıklanmıştır.

Şekil 1. Yıllar İtibariyle Seviyelere Göre Finansal Varlıklar

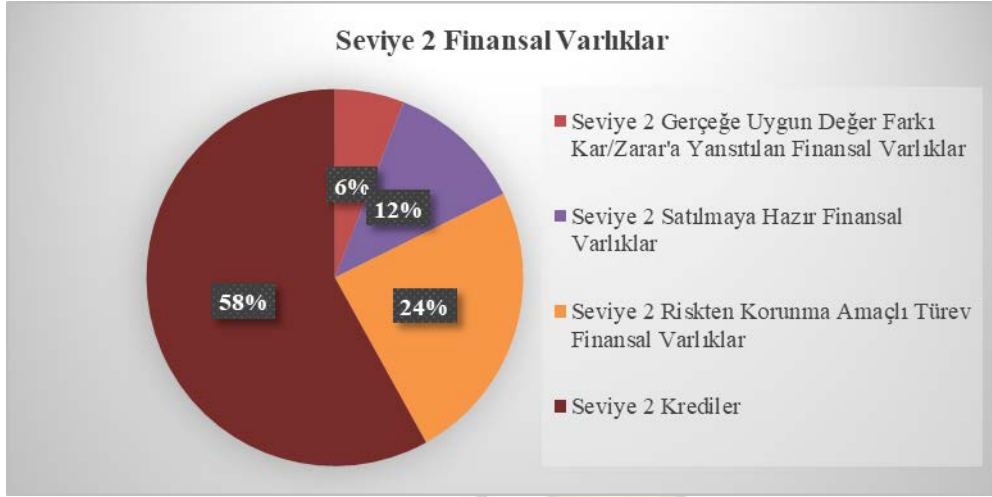
Şekil 1’de gösterilen finansal varlıkların yıllar itibariyle ve seviye bazlı tutarları incelendiğinde, 2012 yılında üç seviyedeki gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal varlıkların yaklaşık tutarı 132 milyar TL iken, 2018 yılında bu tutar yaklaşık 472 milyar TL’ye çıkmıştır. Seviye 1 girdileri incelendiğinde, 2012 yılında seviye 1 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal varlıkların yaklaşık tutarı 114 milyar TL iken (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal varlıkların %86’sı), 2018 yılında bu tutar yaklaşık 185 milyar TL olmuştur (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal varlıkların %39’u). Seviye 2 girdileri incelendiğinde, 2012 yılında seviye 2 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal varlıkların yaklaşık tutarı 12 milyar TL iken (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal varlıkların %8’i), 2018 yılına

gelindiğinde bu tutar yaklaşık 276 milyar TL olmuştur (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal varlıkların %58'i). Seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan finansal varlıklar incelendiğinde, 2012 yılında gerçeğe uygun değer kullanılarak raporlanan finansal varlıklar yaklaşık 6 milyar TL iken (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal varlıkların %6'sı), 2018 yılına gelindiğinde bu tutar yaklaşık 12 milyar TL olmuştur (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal varlıkların %3'ü).

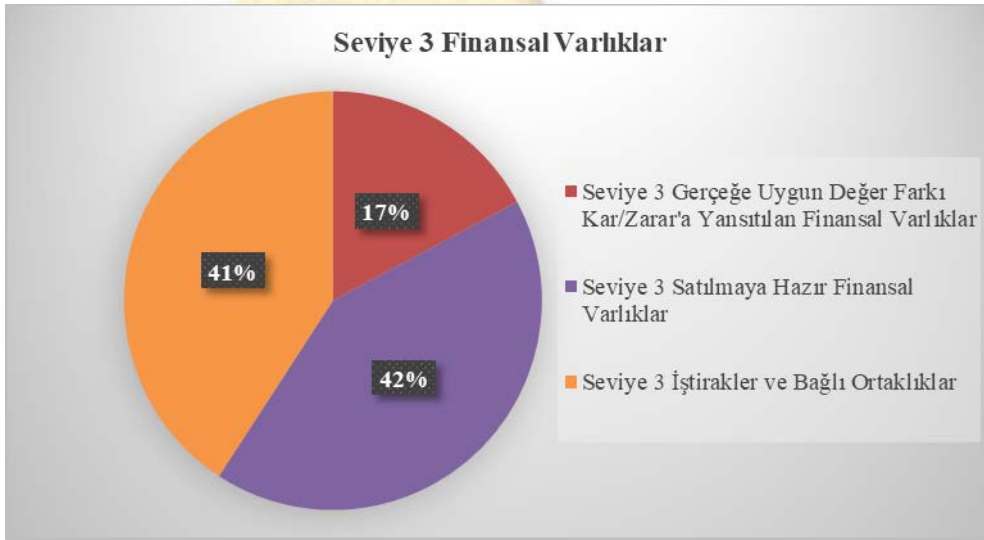
Şekil 2. Seviye 1 Finansal Varlıklar Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Şekil 2'de seviye bazlı finansal varlıklar kalemleri incelendiğinde, seviye 1 girdileri kullanılarak raporlanan finansal varlıkların %87'sini satılmaya hazır finansal varlıkların oluşturduğu tespit edilmiştir. %10'u gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan finansal varlıklardan ve %3'nün ise satılmaya hazır finansal varlıklardan oluştuğu gözlemlenmiştir.

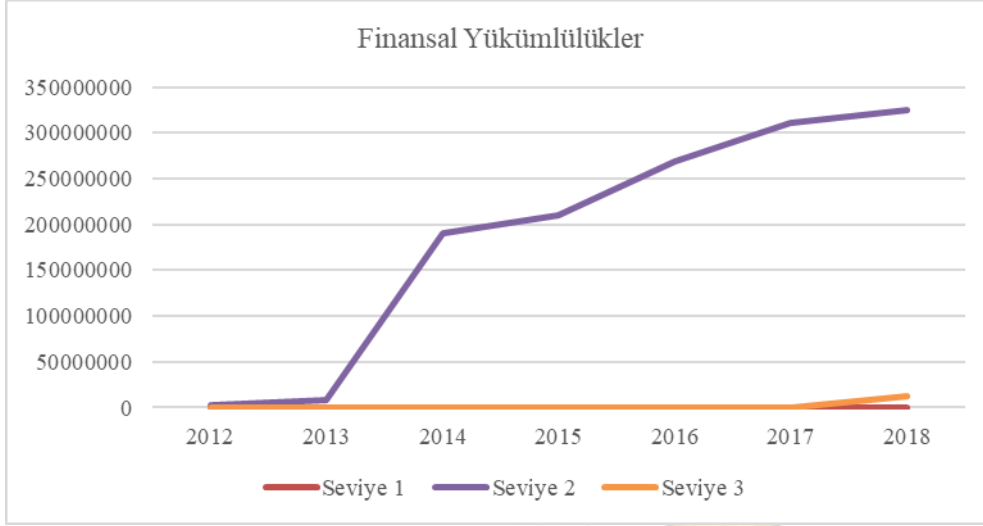
Şekil 3. Seviye 2 Finansal Varlıklar Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Şekil 3'te seviye 2 girdileri kullanılarak raporlanan finansal varlıklar incelendiğinde %58'si kredilerden, %24'ü riskten korunma amaçlı türev finansal varlıklardan, %12'si satılmaya hazır finansal varlıklardan ve %6'sının ise gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan finansal varlıklardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Şekil 4. Seviye 3 Finansal Varlıklar Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Şekil 4'te seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan finansal varlıklar incelendiğinde, %42'sinin satılmaya hazır finansal varlıklardan, %41'ini iştirakler ve bağlı ortaklıklardan ve %17'sinin gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan finansal varlıklardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Şekil 5. Yıllar İtibariyle Seviyelere Göre Finansal Yükümlülükler

Şekil 5'te finansal yükümlülüklerin yıllar itibariyle ve seviye bazlı tutarları incelendiğinde, 2012 yılında üç seviyedeki gerçeğe uygun değerle raporlanan finansal yükümlülüklerin tutarı yaklaşık 4 milyar TL iken, 2018 yılında bu tutar 336 milyar TL'ye çıkmıştır. Seviye 1 girdileri incelendiğinde, 2012 yılında seviye 1 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal yükümlülüklerin 7 yıllık süreçte yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Seviye 2 girdileri incelendiğinde, 2012 yılında seviye 2 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal yükümlülüklerin yaklaşık tutarı 4 milyar TL iken (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal yükümlülüklerin %93'ü), 2018 yılına gelindiğinde bu tutar yaklaşık 324 milyar TL olmuştur (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal yükümlülüklerin %93'ü). Seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan finansal yükümlülükler incelendiğinde, 2012-2017 yılları arasında yatay bir seyir izlediği görülmektedir (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal yükümlülüklerin %5'i). 2018 yılına gelindiğinde bu tutar biraz artış göstererek yaklaşık 12 milyar TL'ye ulaşmıştır (gerçeğe uygun değerle raporlanan toplam finansal yükümlülüklerin %4'ü).

Şekil 6. Seviye 1 Finansal Yükümlülükler Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

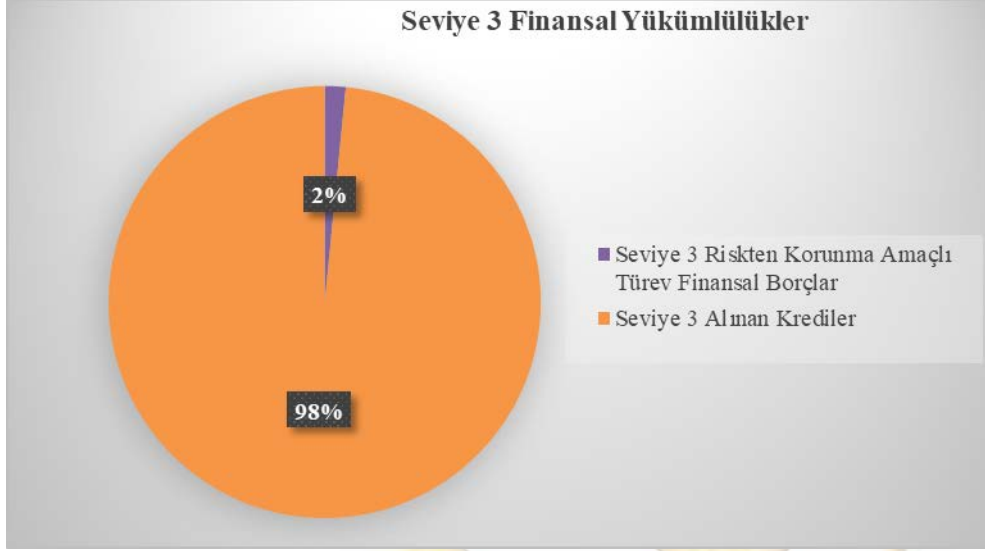
Şekil 6'da seviye bazlı finansal yükümlülükler kalemleri incelendiğinde, seviye 1 girdileri kullanılarak raporlanan finansal yükümlülüklerin tamamının gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan finansal yükümlülükler oluşturmaktadır.

Şekil 7. Seviye 2 Finansal Yükümlülükler Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Şekil 7'de seviye 2 girdileri kullanılarak raporlanan finansal yükümlülükler incelendiğinde, %74'ünün mevduatlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. %10'nun para

piyasaına borçlardan, %7'sinin ihraç edilen menkul kıymetlerden, %7'sinin alım satım amaçlı türev finansal borçlardan ve %2'sinin ise riskten korunma amaçlı türev finansal borçlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Şekil 8. Seviye 3 Finansal Yükümlülükler Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Şekil 8'de seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan finansal yükümlülükler incelendiğinde, yaklaşık %98'inin alınan kredilerden, %2'sinin ise riskten korunma amaçlı türev finansal borçlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye'de bankacılık sektöründe faaliyette bulunan 13 bankanın finansal tablolarında yayınladıkları gerçeğe uygun değer açıklamaları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada finansal tablolarda yer alan gerçeğe uygun değer hiyerarşisi tablosundan elde edilen veriler dikkate alınmıştır. Araştırma bulguları ilk olarak seviye bazlı değerlendirilmiş olup, daha sonra yıllar itibariyle değişimleri incelenmiştir.

Analiz sonuçları incelendiğinde, bankalar ağırlıklı olarak finansal varlıklarını ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değeriyle raporladığı tespit edilmiştir. 2012 ve 2013 yıllarında seviye 1 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal varlıkların ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Diğer yıllarda ise, seviye 2 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal varlıkların daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Seviyelerdeki değişimler

yıllar itibariyle incelendiğinde en yüksek artış seviye 2 girdileri kullanılarak değerlendirilen finansal varlıklardadır. Bu bulgu literatürde yer alan Laghi, Pucci, Tutino ve Marcantonio (2012); Mwapula (2013); Cebeci ve Gökşen (2019) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir.

Analiz sonuçlar incelendiğinde, bankaların finansal yükümlülüklerini ağırlıklı olarak seviye 2 girdisini kullanarak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Seviye 2 girdisi kullanılarak değerlendirilen finansal yükümlülükleri tutarı yıllar itibariyle artmış olmasına rağmen, oransal olarak yatay bir seyir izlediği tespit edilmiştir (2012-2018 yılları arasında finansal yükümlülüklerin yaklaşık %93'ü seviye 2 girdileri kullanılarak raporlanmıştır). Araştırma bulguları Bosch (2012); Mwapula (2013) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir.

Özetle, gerçeğe uygun değer hiyerarşi tablosundan elde edilen veriler değerlendirildiğinde gerçeğe uygun değerle raporlanan hem finansal varlıkların hem de finansal yükümlülüklerin yıllar itibariyle sürekli olarak artış gösterdiği tespit edilmiştir. Buradan hareketle bankaların gerçeğe uygun değer kullanma düzeylerini etkileyen faktörleri tespit etmeye yönelik ve gerçeğe uygun değer kullanımının firma değeri ve kârlılığı arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Allen, F., & E. Carletti, 2008, Mark-to-market accounting and liquidity pricing, *Journal of Accounting and Economics* 45, 358-378.
- Artemyeva, A. (2016). Impact of IFRS 13 on disclosure requirements under fair value hierarchy: Case: Industrial sector in Finland.
- Bosch, P. (2012). *Value Relevance of the Fair Value Hierarchy of IFRS 7 in Europe-How reliable are mark-to-model Fair Values?*. Université de Fribourg.
- Cebeci, Y., & Gökçen, G. (2019). Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine İlişkin Borsa İstanbul'da İçerik Analizi. *Journal of Research in Business*, 4(2), 196-215.
- Fiechter, P., & Novotny-Farkas, Z. (2017). The impact of the institutional environment on the value relevance of fair values. *Review of Accounting Studies*, 22(1), 392-429.
- Goh, B. W., Li, D., Ng, J., & Yong, K. O. (2015). Market pricing of banks' fair value assets reported under SFAS 157 since the 2008 financial crisis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 34(2), 129-145.
- Gökgöz, A. (2012). Küresel Finansal Krizin Muhasebe Temelli Nedenleri Bağlamında Kurumsal Yönetim ve Muhasebe Meslek Etiğinin Önemi. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 26.
- Gökgöz, A., & Sentürk, F. (2015). Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Hiyerarşisinde Kullandıkları Seviye Girdilerinin Tespiti Üzerine Bir Arastırma. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(4), 67-80.
- Gürkan, S. (2014). Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 14(43), 65.
- He, L. Y., Wright, S., & Evans, E. (2018). Is fair value information relevant to investment decision-making: Evidence from the Australian agricultural sector?. *Australian Journal of Management*, 43(4), 555-574.
- Hitz, J. M. (2007). The decision usefulness of fair value accounting—a theoretical perspective. *European Accounting Review*, 16(2), 323-362.
- Hsu, P. H., & Lin, Y. R. (2016). Fair value accounting and Earnings Management. *Eurasian Journal of Business and Management*, 4(2), 41-54.
- KGK. (2012). TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü. www.kgk.gov.tr Erişim Tarihi: 07 Şubat 2020
- Kolev, K. S. (2008). Do investors perceive marking-to-model as marking-to-myth? Early evidence from FAS 157 disclosure. *Early Evidence from FAS*, 157.

Laghi, E., Pucci, S., Tutino, M., & Di Marcantonio, M. (2012). Fair Value Hierarchy in Financial Instruments Disclosure-Is There Transparency for Investors? Evidence from the Banking Industry. *Journal of Governance and Regulation*, 1(4).

Mala, R., & Chand, P. (2012). Effect of the global financial crisis on accounting convergence. *Accounting & Finance*, 52(1), 21-46.

Malone, L., A. Tarca, & M. Wee, (2016), IFRS non-GAAP earnings disclosures and fair value measurement, *Accounting and Finance* 56, 59-97.

Mard, M. J., Hitchner, J. R., & Hyden, S. D. (2007). *Valuation for financial reporting: fair value measurements and reporting, intangible assets, goodwill and impairment*. John Wiley & Sons.

Mwapula, S. M. (2016). *The Relationship Between Corporate Governance And Fair Value Accounting: The Case Of Commercial Banks Listed On The Nairobi Securities Exchange* (Doctoral dissertation, University of Nairobi).

Parlakkaya, R., & Çetin, H. (2010). Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Finansal Krizlerin Sebebi mi Yoksa Habercisi mi?. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)/Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)*, 3(2).

Richardson, S. A., R. G. Sloan, M. T. Soliman, & I. Tuna (RSST). 2005. Accrual reliability, earnings persistence and stock prices. *Journal of Accounting and Economics* 39 (3): 437-485.

Šodan, S. (2015). The impact of fair value accounting on earnings quality in eastern European countries. *Procedia Economics and Finance*, 32, 1769-1786.

Song, C. J., Thomas, W. B., & Yi, H. (2010). Value relevance of FAS No. 157 fair value hierarchy information and the impact of corporate governance mechanisms. *The Accounting Review*, 85(4), 1375-1410.

Yao, D., Percy, M., Stewart, J., & Hu, F. (2018). Determinants of discretionary fair value measurements: the case of Level 3 assets in the banking sector. *Accounting & Finance*, 58(2), 561-597.

Zyla, M. L. (2020). *Fair value measurement: Practical guidance and implementation*. John Wiley & Sons.